

« zurück blättern vor »

ŚRUT subst. m. (f.), ab 1543; auch *szrot*, *szrot*, *szrota*, *szród*, *szrót*, *szrut*, *śrot*, *śrót*, *śruta*, *śrzot*, *śrzód*. **1** *puścić (się) na szrot; wydać na szrot* ‘gefährden; sich gehen lassen, Ausschweifungen hingeben usw.’ – ‘narażić na szwank, na niebezpieczeństwo; oddać się rozpuście, rozwiązłości itp.’: 1543 RejRozpr I, SPXVI *Bárzoś ná szrot pufcił mowę*. o 1545 RejJóz E4, SPXVI *Bo młodofcz bez rozumu kto ią ná szrot pufci*. o 1551 Mal-Murz 78, PUZ *wfzyftkofmy na szród, iako mowią, pufcili*. o 1563 Radz.Jes. 47 6, L *Pufcilem na szrot dziedzictwo moie*. o 1579 KochPs 141, SPXVI *cnotę fwą ná szrót pufcili*. o 1604 Jurk.Pieśni 91 *Przyjaciele złości Dobrym w przeciwności Ná śrot puszczają niezgodliwą zgubę*. o (1612) 1622 Miask. ryt. 108, L *Wam na szrót szły i w żarty Wszech naypewniejszye prorockie karty*. o (1619) 1629 Rys.Ad. 56, L *Puścić się na szrot*. o (1625) 1626 Falib. Dys. A3, L *Ktoż ma prawdę mówić, gdyż się wszystko na szrot puści?* o (1649) 1650 Tward.Wład. 26, L *Na szród puszczona cnota*. o (†1661) 1681 Tward.W.D. 2 146, L *Tą przegraną Łowicz i sama Warszawa na szrot wydane były*. o 1767 Pilch.Sall. 48, L *Niewiaſty, które poczciwość dla zyſku na szrot puściły*. o [LBel.] 1769–1777 Zab. 10 402, L *Na szrotę słowa puszczac*. – SPXVI, L, SWIL (fig.), Sw. **2** ‘grob gemahlenes Korn, Abfälle aus der Ölproduktion’ – ‘gruba mąka, otręby, makuchy’: (†1611) 1613 Syr. Ziel. 954, L *Grysowy szrot*. o (†1611) 1613 SyrZiel 953, SP17 *Grys nic innego nie ieſt iedno ſzrot [...] z Pſzenice*. o 1951 Bajk.Towary 40, DOR *Z odpadków przy fabrykacji olejów otrzymujemy makuchy i śrutę poekstrakcyjną*. o 1951 Upr.rośl. II 507, DOR *Śrutę tubinową można mieszać ze śrutą owianą, kukurydzaną, jęczmienną, mączką rybną, mięsną i innymi skoncentrowanymi pokarmami. Podaje się ją z wyraźną korzyścią wszystkim zwierzętom*. – L, SWIL, Sw, DOR (roln. spoż.). **3** ‘Streifen, Stück’ – ‘płat, kawałek’: 1623 BirkNiedz 136, SP17 *Szrot mięśá porwał [sc. orzeł] z oltarzã Jowiſzowego*. o 1682 CzerComp 95, SP17 *Ieleńá [...] porąb w Sroty, poſoł, włoſz w beczkę*. o 1690–1693 Chrość.Fars. 334, L *Szrot wędzonki*. o vor 1812 Mag.Mskr., L *Szrot mięśa u rzeźnika, sztuka czyli kawał mięśa surowego*. – CN, TR, L, SWIL, Sw. **4** ‘kleine Bleikugeln, die als Ladung für Jagdgewehre verwendet werden; auch übertr.’ – ‘małe ołowiane pociski do broni myśliwskiej; też przen.’: 1638 KalCuda 271, SP17 *Strzelą z działá Turcy, ktore ſzrotámi náłádowali byli, áby więcey [...] ludſi porázić mogli*. o 1670 PotWoj 83, SP17 *dadzą im w brzuch [...] otowu z działek Szrotem nabitych*. o (1691) 1907 Pot.Ogr.Fr.2 362 *że pana między oczy uderzy ładunek. Z teſże zaraz fuzyej gęsty szrot*. o 1779–1780 Kluk Zw. 1 387, L *Do ſtrzelania na pomniejszye zwierzęta potrzeba różný wielkości szrotu*. o 1828 KWO I 133, SJAM *Strzelec nie śmiał dać ognia mając ſtrzelbę śrótem*

nabitą. o 1832 KPP 708-9, SJAM *Gajowy miał w rękę strzelbę, ale tylko nabitą śrótem na ptaszki*. o 1834 PT I 804-5, SJAM *Żaden pan nigdy przyjąc nie chciałby do ręki / Strzelby, którą zhańbiono sypiąc w nią śrót cienki!* o †1915 Jeż, SW *Zapasy te składały ś. z owoców granatu, z cukierków twardych, szrótem zwanych*. – CN, TR, L, SWIL, SW, DOR (łow.). **5** ‘große, doppelte Garbe’ – ‘duży, podwójny snop’: 1672 Inw.pozn.i kal. 176, SP17 *słomy szrotow kop 3*. o [LBel.] 1716 Inw.pozn.i kal. 371, SP17 *Stodoła o 3 bojowiskach [...] w ktorej słomy szrotow kop 6*. – nur SW (gw.). **6** ‘Verstrebung zur Befestigung von Bergwerksschächten; Dachverstrebung’ – ‘wiązanie całkowite, przedział od jednego wieńca do drugiego w obudowie szybów w kopalni, wiązanie dachowe’: [hapax] 1841 Łab., SW – SWIL, SW (gór.). **7** ‘Rohmetallscheibe mit entsprechendem Gewicht, aus der eine Münze geschlagen werden soll; Münzgewicht’ – ‘krążek kruszcu odpowiedniej wagi, z którego ma być wybita moneta; waga mennicza monety’: †1896 Paw., SW *Jedna jedyna ordynacja określa stopę menniczną, czyli stosunek śrotu do ziarna oraz ilość monety oddzielnej, kuć s[ię] mającej z grzywny srebra*. o [arch.] 1914 Gumow.Numizm. 81, DOR *W 1599 [roku] utworzony urząd generalnego probierza miał na celu (...) kontrolę wszystkich mennic i sprawdzanie wagi i śrutu wszystkich monet, tak krajowych, jak i zagranicznych*. o [arch.] vor 1915 T.K., SW *Obliczanie ilości szlachetnego kruszcu w monecie zawartego, czyli oznaczenie stosunku pomiędzy tak zwanym szrótem a ...* – SW (men.), DOR (men.). **Var:** *szrot* subst. m. – L; *szrot* subst. m., 1545 RejJóz E4, SPXVI o [LBel.] vor 1812 Mag.Mskr., L – TR, L, SWIL, SW; *szrota* subst. f., [hapax] 1769–1777 Zab. 10 402, L – L (zan.), SWIL, SW; *szród* subst. m., [hapax] 1551 Mal-Murz 78, PUZ; *szrót* subst. m., 1579 KochPs 141, SPXVI o [LBel.] (1612) 1622 Miask.Ryt. 108, L o [arch.] vor 1915 T.K., SW – CN, L, SWIL, SW; *szrut* subst. m., [hapax] 1690 Woyna Comp 173, PUZ – SWIL, SW; *śrot* subst. m. – SWIL; *śrót* subst. m., 1828 KWO I 133, SJAM o [LBel.] 1834 PT I 804-5, SJAM; *śruta* subst. f., 1951 Bajk.Towary 40, DOR – SW (gw.), DOR (roln. społ.); *śrzot* subst. m. – SWIL, SW (stp.); *śrzód* subst. m., [hapax] (1649) 1650 Tward.Wład. 26, L – nur L. **Etym:** nhd. *Schrot* subst. n., ‘grob gemahlenes Getreide, meist als Viehfutter; kleine Stücke von etw., das zerschnitten ist; kleine Metallkugeln oder Metallstücke als Gewehrladung; Schachtgeviere, Verzimmerung eines Schachtes, Holzstämme um die oberen Stockwerke eines Hauses; Metallscheibe, aus der eine Münze geprägt wird, Münzgewicht’, GRI, nur für Inh. 2, 3, 4, 6, 7. **Konk:** †*brok*. **Der:** *szrotowy* adj., (1675) 1679 Haur Ek. 143, L, zuerst geb. TR, nur für Inh. 2, 3, 4; *szrocik* subst. m., 1765–1770 Rog.Doś. 3 110, L, zuerst geb. L, nur für Inh. 4; *szrotarstwo* subst. n., ‘Bierschank’, [hapax] 1788 Dub., L, zuerst geb. L;

szrotówka subst. f., ‘Schrotflinte’, zuerst geb. L, nur für Inh. 4; *szrotak*
subst. m., ‘Schrotmühle’, zuerst geb. SWIL, nur für Inh. 2; *szrotnica* subst.
f., ‘ein Geschütz; Kugelbeutel’, zuerst geb. SWIL, nur für Inh. 4; *śrucina*
subst. f., ‘Schrotkugel’, (1895) 1949 Żer.Opow. II 250, DOR, zuerst geb.
DOR, nur für Inh. 4; *śrutówka* subst. f., ‘Schrotflinte’, 1922 Kors.Rok 206,
DOR, zuerst geb. SW, nur für Inh. 4; *śrutowy* adj., 1947 Szczur.Piek. 11,
DOR, zuerst geb. SW, nur für Inh. 2, 4. ❖ Zu den Formen *śrzot*, *szrot* und
śrzód vgl. ↑*śródwaga*.

« zurück blättern vor »